

لام خمینی

زندگیت، آیدیه و عمل
www.ketab.ir

به كوشش
سیدضیاء مرتضوی

سرشناسه: مرتضوی، سیدضیاء، ۱۳۳۷ - گردآورنده
عنوان ونام پدیدآور: امام خمینی زندگی، شخصیت، اندیشه و عمل/به کوشش سیدضیاء مرتضوی.
مشخصات نشر: تهران مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری: ۸۰۶

شابک: ۷ - ۵۸۰ - ۲۱۲ - ۹۶۴ - ۹۷۸ - ISBN: /-۱/۴۵۰/۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: خمینی روح الله، رهبر و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹-۱۳۶۸ سرگذشتنامه
شناسه افزوده: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س) - دفترقم.

رده‌بندی کنگره: DSR ۱۵۷۶

رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۰۸۴۲۰۹۲

شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۴۱۴۹۸

کد / م ۳۱۸۰

امام خمینی زندگی، شخصیت، اندیشه و عمل

به کوشش: سید ضیاء مرتضوی

تهیه و نشر: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و نشر عروج

چاپ اول: ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۴۵۰۰۰ تومان

• خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخررازی، فروشگاه مرکزی، تلفن: ۶۶۴۰۴۸۷۳ - دورنگار: ۶۶۴۰۰۹۱۵

• خیابان انقلاب، تقاطع حافظ، فروشگاه شماره ۱، تلفن: ۶۶۷۰۱۲۹۷

• مراکز پخش: • خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری، فروشگاه شماره ۲، تلفن: ۶۶۹۵۵۷۳۷

• حرم مطهر حضرت امام خمینی (س)، ضلع شمالی، فروشگاه شماره ۳، تلفن: ۵۵۲۰۳۸۰۱

• کلیه نمایندگیهای فروش در استانها

نشانی الکترونیکی: pub@imam-khomeini.ir

فهرست مطالب

ا ..... سخن ناشر

ه ..... پیشگفتار

۱. خاندان؛ زندگی خانوادگی

۱ ..... الف) خاندان پدری

۲ ..... ۱. پدر

۳ ..... ۲. نسب

۳ ..... ۳. عمو و عمه‌ها

۴ ..... ب) خاندان مادری

۴ ..... ۱. مادر

۵ ..... ۲. اجداد مادری

۵ ..... ۳. دایی‌ها

۶ ..... ۴. خاله‌ها

۷ ..... ج) برادران و خواهران

۸ ..... د) خانواده

۸ ..... ۱. همسر

۹ ..... ۲. فرزندان

۱۲ ..... ه) محل زندگی و سکونت

۱۳ ..... ۱. قم

۲. نجف اشرف ۱۴
۳. تهران ۱۴

۲. تحصیل و تدریس

- الف) مکان‌های تحصیل ۱۷
۱. خمین ۱۷
۲. اصفهان ۱۸
۳. اراک ۱۸
۴. قم ۱۸
- ب) استادان ۱۹
۱. دوره مکتبخانه ۲۰
۲. دوره مقدمات ۲۰
۳. دوره سطح ۲۰
۴. دوره خارج فقه و اصول ۲۱
۵. فلسفه، ریاضیات و هیئت ۲۱
۶. اخلاق و عرفان ۲۱
۷. اجازه نقل حدیث ۲۲
- ج) تدریس ۲۲
۱. ویژگی‌های تدریس ۲۳
۲. متون درسی ۲۴
۳. محل‌های تدریس ۲۶

۳. تألیفات و شاگردان

- الف) آثار و تألیفات ۲۹
۱. عرفان ۲۹
۲. فلسفه و کلام ۳۰

۳۱	.....	۳ اخلاق
۳۲	.....	۴ اصول فقه
۳۳	.....	۵ فقه
۳۵	.....	۶ تفسیر و حدیث
۳۶	.....	۷ پیام‌ها و نامه‌ها
۳۷	.....	۸ تقریرات اصولی و فقهی
۳۸	.....	ب) شاگردان
۳۸	.....	۱. تعداد شاگردان
۳۹	.....	۲. سلوک تربیتی
۴۰	.....	۳. ویژگی‌های شاگردان

۴. فقاہت و مرجعیت

۴۴	.....	الف) شکل‌گیری مرجعیت
۴۴	.....	۱. جایگاه حوزوی و فقاہت
۴۵	.....	۲. آغاز مرجعیت
۴۶	.....	۳. دوری از مرجعیت
۴۷	.....	۴. تثبیت مرجعیت
۴۸	.....	ب) گسترش مرجعیت
۴۸	.....	۱. حمایت استادان و فضلا
۴۹	.....	۲. حمایت علمای شهرستان‌ها
۴۹	.....	۳. حمایت در سایر کشورها
۵۰	.....	۴. مقابله رژیم پهلوی
۵۱	.....	۵. مرجعیت و مردم
۵۱	.....	۶. دوران پیروزی انقلاب
۵۲	.....	۷. شئون جاری مرجعیت
۵۳	.....	ج) رفتار با مراجع تقلید

۵. سیره اخلاقی و رفتاری

- الف) اخلاق و سیره فردی
- ۵۵.....
۱. حسن خلق و مکرمت‌های اخلاقی..... ۵۶
۲. عبادت و معنویت..... ۵۷
۳. شیفتگی و تکریم اهل بیت (ع)..... ۵۸
۴. زهد و آراستگی زندگی..... ۵۸
- ب) اخلاق و سیره خانوادگی
- ۵۹.....
۱. همسر..... ۵۹
۲. فرزندان..... ۶۰
۳. خویشاوندان..... ۶۰
۴. کارکنان..... ۶۰
- ج) اخلاق و سیره اجتماعی
- ۶۱.....
۱. مراجع، استادان و شاگردان..... ۶۱
۲. یاران و همراهان..... ۶۲
۳. مخالفان..... ۶۲
۴. رزمندگان..... ۶۲
۵. شهدا..... ۶۳
۶. مستضعفان..... ۶۳
- د) اخلاق و سیره سیاسی
- ۶۴.....
۱. جامعیت رهبری..... ۶۴
۲. مردم‌داری..... ۶۵
۳. حُسن مدیریت..... ۶۵
۴. قاطعیت..... ۶۶

۶. اندیشه‌های قرآنی و تفسیری

- الف) علوم قرآنی ۶۹
۱. ماهیت و هویت قرآن ۶۹
  ۲. جامعیت قرآن ۷۰
  ۳. مقاصد قرآن ۷۱
  ۴. فهم قرآن ۷۱
  ۵. موانع فهم قرآن ۷۱
  ۶. تلاوت قرآن ۷۲
- ب) روش تفسیر ۷۲
۱. تفسیر قرآن به قرآن ۷۲
  ۲. بهره‌گیری از سنت ۷۳
  ۳. تدبر عقلی و اجتهادی ۷۳
  ۴. استفاده از تجربه‌های شهودی ۷۳
- ج) رویکرد تفسیر ۷۳
۱. رویکرد عرفانی ۷۳
  ۲. رویکرد فلسفی ۷۴
  ۳. رویکرد کلامی ۷۴
  ۴. رویکرد فقهی ۷۴
  ۵. رویکرد اخلاقی و تربیتی ۷۴
  ۶. رویکرد اجتماعی ۷۴
- د) مبانی و اصول تفسیری ۷۵
۱. وحیانی‌بودن قرآن ۷۵
  ۲. ظاهر و باطن قرآن ۷۶
  ۳. تأویل قرآن ۷۷

۴. عدم تفسیر به رأی ۷۸
۵. زبان رمز و اشاره ۷۸
۶. متشابهات قرآن کریم ۷۹

۷. اندیشه‌های کلامی

- الف) توحید ۸۲
- ب) صفات الهی ۸۳
۱. قدرت الهی ۸۴
۲. اراده الهی ۸۴
۳. کلام الهی ۸۵
- ج) افعال الهی ۸۶
۱. عدل الهی ۸۶
۲. قضا و قدر ۸۶
۳. جبر و اختیار ۸۷
- د) نبوت و امامت ۸۸
۱. وحی ۸۸
۲. امامت ۹۰
۳. عصمت ۹۰
۴. کفر و ایمان ۹۱
- هـ) معاد ۹۱
۱. معاد جسمانی ۹۱
۲. ثواب و عقاب ۹۲
۳. شفاعت ۹۳
- و) پیامبران و اهل بیت (ع) ۹۳
۱. پیامبران اولوالعزم ۹۳

۲. روش و رسالت پیامبران(ع)..... ۹۴
۳. پیامبر اکرم(ص)..... ۹۵
۴. اهل بیت(ع)..... ۹۷
۵. امیرالمؤمنین علی(ع)..... ۹۹
۶. فاطمه زهرا(ع)..... ۱۰۰
۷. امام حسن(ع)..... ۱۰۱
۸. امام حسین(ع)..... ۱۰۲
۹. عزاداری..... ۱۰۳

۸. اندیشه‌های فلسفی

- الف) هستی‌شناسی..... ۱۰۶
۱. وجود..... ۱۰۶
۲. اصالت وجود..... ۱۰۶
۳. تشکیک در وجود..... ۱۰۷
۴. وجود رابط..... ۱۰۷
- ب) جهان‌شناسی..... ۱۰۸
۱. حرکت..... ۱۰۸
۲. زمان..... ۱۰۹
۳. حرکت جوهری..... ۱۰۹
۴. حدوث و قدم..... ۱۱۰
۵. ربط حادث به قدیم..... ۱۱۱
- ج) معرفت‌شناسی..... ۱۱۲
۱. علم..... ۱۱۲
۲. وجود ذهنی..... ۱۱۳
۳. اتحاد عاقل و معقول..... ۱۱۳

- ۱۱۴..... (د) خدانشناسی
- ۱۱۴..... ۱. راه‌های اثبات خداوند
- ۱۱۵..... ۲. توحید
- ۱۱۵..... ۳. توحید ذاتی
- ۱۱۶..... ۴. توحید صفاتی
- ۱۱۶..... ۵. توحید افعالی
- ۱۱۷..... ۶. علم الهی
- ۱۱۸..... (ه) انسان‌شناسی
- ۱۱۸..... ۱. نفس‌شناسی
- ۱۱۸..... ۲. حدوث و قدم نفس
- ۱۱۹..... ۳. رابطه نفس با قوا
- ۱۱۹..... ۴. عقل و مراتب آن
- ۱۲۰..... (و) معادشناسی
- ۱۲۰..... ۱. تناسخ
- ۱۲۰..... ۲. مرگ
- ۱۲۱..... ۳. معاد جسمانی
- ۱۲۱..... ۴. قیامت
- ۱۲۲..... ۵. بهشت و جهنم

۹. اندیشه‌های عرفانی

- ۱۲۵..... (ف) هستی‌شناسی
- ۱۲۵..... ۱. وحدت وجود
- ۱۲۵..... ۲. مقام ذات و مراتب تجلیات
- ۱۲۶..... ۳. تعینات حقی
- ۱۲۷..... ۴. اسماء و صفات

سخن ناشر

یکی از وظایف با اهمیت و تأثیرگذار، شناخت شخصیت‌های بزرگ و اندیشمند هر جامعه است، زیرا زندگانی پرفراز و نشیب آنان سرشار از تجربه‌ها و اندوخته‌های بسیار ارزشمند است. این شناخت به‌ویژه برای اقشار جوان و نوجوان درس‌های بزرگی همراه دارد و آینده درخشان و مناسبی را برای آنان رقم می‌زند.

بهره‌مندی از تجربیات انسان‌های بزرگ و جهانی، در همه کشورها به‌ویژه در کشورهای پیشرفته، سرمشق زندگی بسیاری بوده است.

توجه به زندگی پیامبران الهی، خصوصاً پیامبر عظیم‌الشان اسلام ﷺ و ائمه معصومین علیهم‌السلام و نیز یاران و اصحاب آنان و شخصیت‌های بزرگی در میان بانوان همچون آسیه همسر فرعون، مریم مادر حضرت عیسی علیه‌السلام، خدیجه کبری علیها‌السلام، فاطمه زهرا علیها‌السلام و حضرت زینب علیها‌السلام و ده‌ها شخصیت برجسته تاریخ پربرکت اسلام، سرمشق‌های زندگی الهی خواهند بود.

در این میان عالمان و بیدارگران بزرگی زیسته‌اند که باعث افتخار جهان اسلام بوده و هستند و همواره نور وجود آنان و نیز آثاری که برجای گذاشته‌اند، چراغ پرفروغ راه همه مسلمانان در سرتاسر عالم بوده و خواهد بود.

در عصر حاضر سید روح‌الله خمینی (س)، شخصیتی از سلاله پاک رسول الله ﷺ